

K dopisnicí s prvním přitiskem Poštovního muzea

Znalci se obvykle zabývají padělky, až když se objeví na trhu, a to už bývá pro oklamané sběratele pozdě – škodu už utrpěli. Mnohem lepší by proto bylo, kdyby se znalci zabývali také možnostmi padělání před tím, než k němu vůbec dojde, a na základě svých zkušeností se pokoušeli odhadnout, kam a jakým způsobem se neblahý zájem padělatelů obrátí - a sběratele tak dokázali varovat s předstihem.

FRANTIŠEK BENEŠ

Rozhodně to není obvyklý způsob, už proto, že mezi znalci je jen málo takových, kteří mají dost času a chuti pouštět se do takto nejistých podniků, které jim nejspíš nepřinesou žádný zisk, už proto, že i díky takovému včasnému varování nakonec padělatelé od svého záměru upustí a znalci tak nebudou mít jak uplatnit (a zhodnotit) své pracně nabyté poznatky. Přesto jsem přesvědčen, že cesta včasné znalecké úvahy a varování veřejnosti je správná a ve výsledku sice nemusí znalci přinést příslušnou odměnu, adekvátní vynaloženému úsilí a nákladům (například na nákup srovnávacího materiálu), rozhodně však prospěje filatelii jako oboru, už proto, že bude důvěryhodnější a investice v něm méně riskantní.

Pokud bychom se po takové cestě chtěli vydat, musíme si položit otázku: Co vlastně je adeptem na zájem padělatelů? Odpověď je jednoduchá: Všechno, co stojí hodně peněz a nedá se u toho tak snadno poznat pravost, protože to není běžné na trhu. A když je to navíc zhotoveno poměrně jednoduchou tiskovou technikou, to by bylo, aby si toho padělatelé dřív nebo později nepovšimli!

Do téhle skupiny bezpochyby patří přitisky na dopisnicích, a to zejména první přitisky Poštovního muzea z let 1993 – 97. Ty byly totiž zhotovovány na dodnes běžně dostupné dopisnice, které bez přitisku stojí nanejvýš několik desítek korun, zatímco s přitiskem tisíce, ba desíttisíce (W. Loosli). Prozatím jsem se s žádným dokonalejším padělkem nesetkal, nepočítám-li barevné fotokopie, ale ty lze snadno poznat už v minimálním zvětšení. Ovšem pozor, co se zdá snadné mně jako znalci, nebo co by snadno rozpoznal specializovaný sběratel, pro důvěřivého začátečníka, který si chce rozšířit sbírku o hledaný kousek, může být nepřekonatelná překážka. Vždyť ani specializované katalogy neuvádějí, jakou tiskovou technikou byl ten který přitisk proveden a jaké barvy přitom byly použity, popřípadě na jaké části nákladu původní dopisnice je přitisk znám, zda se u něj vyskytují typické varianty apod. To všechno by velmi usnadnilo práci dalším zájemcům o tento obor a nejspíš také přitáhlo nové, což by jej samozřejmě oživilo. Proto by určitě bylo užitečné, kdyby se některý ze zkušených sběratelů takového úkolu ujal a pro méně zbláhle kolegy uveřejnil přehled takových informací.

V hlavě tenhle nápad nosím už dlouho, a teď mi přišlo vhodné se o něm zmínit. Začátkem měsíce totiž vyšly první Vlastní známky, z nichž jedna na sobě nese právě jeden z těchto vzácných přitisků.

Jde o přitisk vydaný před rovnými devatenácti lety, 17. září 1993, k výstavě obrazů Tomáše Vosolsobě v Poštovním muzeu v Praze. Byl to vůbec první přitisk na dopisnici, který Poštovní muzeum vydalo, a jeho příklad inspiroval Postfilu, která své příležitostné přitisky začala vydávat o rok později.

A protože byl první a veřejnost o jejich budoucím sbírání nic nevěděla, prošlo jeho vydání bez většího zájmu sběratelů. Už si nevzpomínám, kolik tehdy vlastně dopisnice s tímhle přitiskem v muzejní prodejně stála, ale moc to asi nebylo; přesto ležely na pultě bez valného zájmu a agilní personál muzejní prodejny vybízel zákazníky, jestli by si je nechtěli koupit. Že jsme je tehdy neposlechli! Měli jsme si je koupit všechny! Ale to jsme bohužel neudělali, a neudělali to ani zkušení filatelisté – častí návštěvníci muzea, takže dopisnice nakonec kousek po kousku koupili náhodní návštěvníci a skončily bůhvídkde. Někáké si samozřejmě koupili i ti, jichž se ta která výstava týkala – tedy autoři a jejich přátelé a rodiny.

Slabý zájem vedl k poklesu nákladů dalších dopisnic, zatímco první dvě vyšly v nákladu tisíc kusů, třetí už jen 350 (což se ukázalo málo), takže čtvrté a páté bylo zhotoveno po pěti stech kusů. Šesté už dokonce 800, a pak začal zájem stoupat, takže sedmička vylétla na 2.000, což se naopak ukázalo jako příliš, takže osmičky bylo opět 800, ale další přitisky už neklesly pod tisíc, a v průběhu let se náklad ustálil na čísle tři tisíce. Tolik sběratelů dopisnic s přitisky Poštovního muzea nejspíš není, ale stálý zájem svědčí o tom, že si našly své věrné odběratele, z nichž někteří se nespokojí s jedním kouskem a chtějí dopisnici neupotřebenou, s pamětním razítkem, s denním razítkem z té doby, prošlou poštou, ba dokonce prošlou doporučeně, a znám i sběratele, kteří je hledají s podpisem autora. Pokud nezachytili ty z prvních let, musejí je teď draze dokupovat, a že se to skutečně děje se potvrdilo na aukcích z posledních let, kde tyto dopisnice dosahují vysokých cen – což se odrazilo v jejich katalogových záznamech.

A tím jsme konečně dospěli k meritů našeho povídání. Když už má sběratel vynaložit leckdy mnohatisícovou částku za nákup chybějícího (a toužebně vyhlášeného) exempláře, jak se má orientovat, když ho dosud viděl jen na malém obrázku v katalogu? Podle čeho má poznat, že kupuje pravý kus, a ne padělek? V tom by mu právě mohla pomoci studie zpracovaná zkušenými sběrateli tohoto materiálu, uveřejněná například ve Filatelii, nebo jako samostatná brožura, popřípadě na internetu.

A aby to nebyly jen hraběcí rady, rozhodl jsem se první kapitolku takové studie sám napsat, abych dodal odvahy a chuti případným dalším autorům.

Abych začal od Adama, vybral jsem si dopisnici s přitiskem číslo jedna, tedy tím zveřejněným i na nové Vlastní známce. Nezačínal jsem přitom na zelené louce – o těchto dopisnicích jsem už před časem psal, konkrétně ve F 11/2009, v článku Dodatek ke Katalogu materiálů PM z 25. dílu Monografie. Popsal jsem v něm dosud nekatalogizované přitisky na zadní straně dopisnic, což se později projevilo v záznamech v katalogu Pofis z roku 2011. Od té doby se mi podařilo shromáždit další podklady a informace, na jejichž základě můžeme dopisnici a její přitisk č. 1 prozkoumat do mnohem větší hloubky.

Především jsem zjistil, že se dopisnice vyskytuje ve dvou **rozměrech** – **nižším** (148 x 103,5 mm) a **vyšším** (148 x 105 mm). **Přitisk na přední straně** se vyskytuje ve dvou barevných provedeních:

- **žlutooranžová** kresba, tmavší mraky a text;
- **červenooranžová** kresba, světlejší mraky a text.

nižší formát

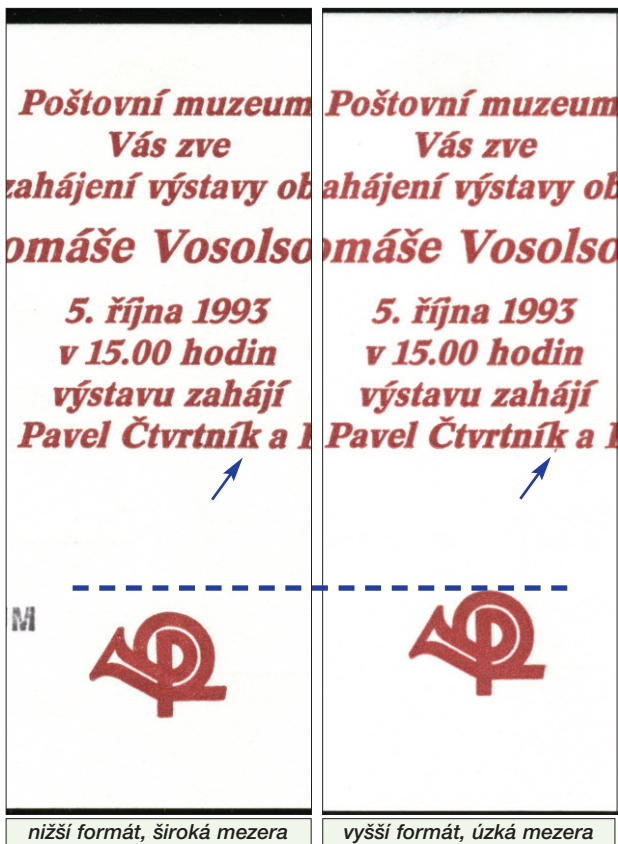
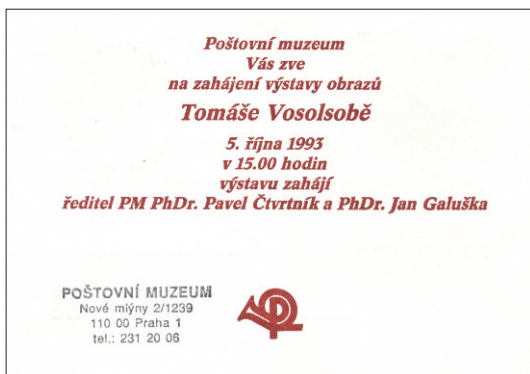

vyšší formát

Rovněž přitisk **na zadní straně** (pozvánka) se vyskytuje ve dvou provedeních:

- se **širokou** mezerou (21 mm) nad logem PM a současně bez tečky pod „k“ ve jménu Čtvrtník;
- s **úzkou** mezerou (19 mm) nad logem PM a současně s tečkou pod „k“ ve Čtvrtník.

Dosud zjištěné vztahy mezi těmito variantami uvádím dále.

nižší formát, široká mezera

vyšší formát, úzká mezera

Je známo, že přitisk byl zhotoven na tisíc dopisnic, z nichž dvě stě bylo opatřeno dalším přitiskem na zadní straně (s textem pozvánky na vernisáž).

Bez přitisku na zadní straně jich tedy bylo 800. U nich lze rozlišit dva formáty dopisnice:

a) **nižší formát** (148 x 103,5 mm), přičemž přitisk má žlutooranžový tisk kresby, tmavší mraky a text; v rámci této skupiny můžeme rozlišit tři odstíny (nebo sytosti) barvy známky:

Všechny se vyskytují jako:

- neupotřebená
- neupotřebená, s příležitostným razítkem výstavy
- prošlá poštou (s příležitostným nebo denním ☉)
- obyčejně v tuzemsku
- obyčejně do zahraničí (dofrankované 3 Kč) – zejména do Švýcarska a Německa
- doporučeně v tuzemsku
- doporučeně do zahraničí (dofrankované) – zejména do Švýcarska
- doporučeně a spěšně do zahraničí (dofrankované 13 Kč) – zejména do Švýcarska

na některých se vyskytuje podpis autora vpředu; na některých jsou adresy nadepsané charakteristickým rukopisem autora;

na odeslaných do Švýcarska se vyskytuje otisk razítka dodací pošty Curych;

b) **vyšší formát** (148 x 105 mm), červenooranžový tisk kresby, světlejší mraky a text;

zde jsem nezjistil výraznější odchylky v barvě (sylosti odstínu) známky;

vyskytuje se

- neupotřebená
- prošlá poštou – obyčejně do zahraničí (dofrankovaná 3 Kč), s denním ☉ – do Švýcarska.

Dopisnice s **přítiskem pozvánky** na zadní straně mají náklad jen 200 kusů. U nich lze rovněž rozlišit dva formáty dopisnice:

a) **nižší formát** (148 x 103,5 mm), bez tečky pod „k“ ve Čtvrtník na zadní straně a se širokou mezerou (21 mm) nad logem PM;

zde jsem zjistil dva odstíny barvy (sylosti odstínu) známky – standardní a světlejší;

vyskytuje se

- neupotřebená
- neupotřebená, s otiskem příležitostného razítka výstavy a s otiskem úředního řádkového razítka Poštovního muzea na zadní straně
- prošlá poštou, s otiskem úředního řádkového razítka Poštovního muzea na zadní straně
- v Praze jako pozvánka na vernisáž výstavy (adresa napsaná rukopisem autora), s otiskem příležitostného razítka výstavy
- dofrankovaná 5 Kč a doporučeně prošlá v Praze jako pozvánka na vernisáž výstavy, s otiskem příležitostného razítka výstavy
- dofrankovaná 3 Kč a odeslaná do Německa, s otiskem příležitostného razítka výstavy
- dofrankovaná 23 Kč a odeslaná doporučeně do Švýcarska, s otiskem příležitostného razítka výstavy, dodací raz. Curych

b) **vyšší formát** (148 x 105 mm), s tečkou pod „k“ ve Čtvrtník na zadní straně a s úzkou mezerou (19 mm) nad logem PM;

zde jsem nezjistil výraznější odstíny barvy (sylosti odstínu) známky;

vyskytuje se

- neupotřebená
- neupotřebená, s otiskem příležitostného razítka výstavy a s otiskem úředního řádkového razítka Poštovního muzea na zadní straně

- prošlá poštou, s otiskem úředního řádkového razítka Poštovního muzea na zadní straně
- v Praze jako pozvánka na vernisáž výstavy, s otiskem příležitostného razítka výstavy
- dofrankovaná 5 Kč a doporučeně prošlá v Praze jako pozvánka na vernisáž výstavy, s otiskem příležitostného razítka výstavy
- dofrankovaná 3 Kč a odeslaná do Švýcarska, s otiskem příležitostného razítka výstavy, dodací raz. Curych

Uvedené poznatky jsem zachytil ve svých poznámkách v uplynulých zhruba deseti letech, zejména na základě prostudování aukčních nabídek (Profil, ale i další aukce), dále prohlídkou sbírek několika sběratelů zaměřených na tuto oblast, prohlídkou materiálů z vlastních zásob i nabídky dalších prodejen, dopisnic předložených mi k prohlídce sběrateli a obchodníky, exemplářů, které mi umožnili prohlédnout pracovníci Poštovního muzea a konečně dopisnic, které jsem mohl prohlédnout díky laskavosti dr. Rity Vosolsobě. Zaznamenaný výčet variant není s největší pravděpodobností vyčerpávající, a nejspíš by jej bylo možno doplnit o poznatky dalších sběratelů a badatelů. Berme ho proto jako prvotní souhrn informací, s nímž mohou pracovat další zájemci, a který může posloužit i jako vodítko pro badatele zaměřené na další vzácné přístisky Poštovního muzea.

Sběratelům pak může ukázat zjištěný vztah mezi formátem dopisnice, barvou známky, barvami přítisku na přední straně, provedením přítisku na zadní straně a zjištěným druhem výskytu a použití.

Na samotný závěr pak několik technických podrobností. Dopisnice byla zhotovena dvoubarevným knihtiskem, známka v hnědé a linky v černé barvě. Přítisk na přední straně byl zhotoven rovněž knihtiskem, kresba v barvách oranžová a modrá, text fialově hnědá. Přítisk na zadní straně byl proveden knihtiskem, stejnou barvou jako text na přítisku na přední straně, stejným způsobem (a možná současně). Ze zjištěných rozdílů vyplývá, že přítisk na zadní straně byl zhotoven ve dvou variantách, zřejmě dvěma sazbami (nebo část nákladu sazbou vyčištěnou a částečně přemístěnou).

Vzhledem k malému nákladu dopisnic (zejména těch s pozvánkou na zadní straně), jde o překvapivě zjištění, která však mohou být dalším zkoumáním rozšířena – zejména pokud jde o podobu přítisku na přední straně.

Je jasné, že u tak vzácně se vyskytujícího se materiálu nemůže být vyčerpávající studium dilem jediného badatele. Proto by bylo užitečné, kdyby se tohoto úkolu ujali sběratelé přítisků, kteří by mohli pomocí výměny skenů svých exemplářů dojít i k dalším překvapivým zjištěním. Měl bych samozřejmě radost, kdyby můj příspěvek byl podnětem k takové spolupráci.

Zjištěné údaje jsou samozřejmě důležité i pro znalce, kteří už teď, a ještě více v budoucnu, budou muset posuzovat pravost takovýchto dopisnic. Dobrá znalost jejich podoby a existujících variant je přitom základním předpokladem správnosti jejich výroků. ■